

GESPANNEN ZIJN OP / ZICH SPANNEN OP

***introdactie**

Dit Nederlandse woord ontvangt het Hebreeuwse werkwoord QáWáH (קָוָה). Voor onze vertaling gaan we uit van één stamwoord, zoals ook Mandelkern doet in zijn Concordantie. Naast de argumenten die in de discussies uit de lexica naar voren komen, pleit daarvoor ook, dat de vervoegingsvormen elkaar niet overlappen, zodat door het samenvoegen van deze vervoegingsvormen er één gebruikelijke reeks ontstaat van Qal, Niph'al en Pi'el. Dat betekent dat we ook het substantief קָוָה/QàW (snoer) daar onder plaatsen¹. Voor de betekenis van dit ene stamwoord volgen we C.Westermann in THAT, met instemming geciteerd door Waschke in TWAT, die als basisbetekenis uitgaat van 'gespannen zijn'. In Psalm 25 komen we dit woord tegen in vs 3: "Allen die U verwachten"(SV), in de eigen vertaling: "de af-afheid (van) *zich spannenden /gespannenen- op-jou*". We gaan op de volgende bladzijden na, bij welke aspecten van ons geloof en ons leven de teksten ons brengen, waar dit Hebreeuwse woord in TeNaCh en Evangelie voorkomt. In een Nederlandse bijbel zou dezelfde route gevolgd moeten kunnen worden.

*In de Statenvertaling - en in vele andere vertalingen - treffen we hier het begrip **verwachten** aan. Verwachting is één van de centrale thema's van ons geloof. In andere teksten wordt hetzelfde woord met **hoop** vertaald. Een nog centraler thema zowel voor het geloof als in de theologie. Zo is er een belangrijk boek geschreven dat heet "Theologie van de hoop"². Deze gedachtengangen, die niet zelden tegelijk aanwijzingen voor het beslissen en het handelen in de concrete praktijk van het leven bevatten, rusten voor een belangrijk deel op dit Hebreeuwse woord.*

Wat dit Hebreeuwse woord werkelijk impliceert, kunnen alleen de teksten zelf ons duidelijk maken. En dat proberen we op de volgende bladzijden na te gaan.

***het bereik van het Hebreeuwse woord³.**

Wanneer uitgegaan wordt van één stamwoord in het Hebreeuws, dient het bereik nagegaan te worden van één werkwoord en vijf zelfstandige naamwoorden. We beginnen met

het werkwoord.

De vervoeging van dit Hebreeuwse werkwoord begint met een **Qal**, maar in TeNaCh komt alleen de vorm van het participium daarvan voor, zoals in Psalm 25 vs 3. We citeren hier de toonaangevende vertalingen uit de geschiedenis, in het Nederlands,

-
1. Dat er sprake is van een twee-radicalig stamwoord, waarvan ook het werkwoord denominatief af te leiden is, blijft mogelijk. Het is voor ons niet doenlijk hierover op grond van de ons ter beschikking staande gegevens te beslissen. Voor de vertaling is het ook niet noodzakelijk.
 2. J.Moltmann: Theologie der Hoffnung.
 3. GB,KB,THAT,TWAT,MAND.,BAUER,KITTEL.

het Duits, het Engels, het Frans; daaronder de klassieke vertalingen, waar deze op voortbouwden, die van de Latijnse Vulgata en de Griekse Septuaginta. Daaronder vertalingen in deze moderne talen, die uitgaan van het belang van concordantie en idiolectie.

Ps.25:3:

SV: Ja allen die U **verwachten**⁴ zullen niet beschaamd worden.....

ML: Denn keiner wird zuschanden, der dein **harret**.....

JKV: Yea, let none that **wait** on thee be ashamed.....

DM: Certes, pas un de ceux qui **se confient** en toi, ne sera confus....

Vg: etenim universi qui **sustinent** te non confundentur.....

LXX: και γαρ παντες **υπομενοντες** σε ου μη καταισχυθωσιν.....

(kai gar pantes **hupomenontes** se ou mè kataischuntoosin)

BR: Allen die auf dich **hoffen**.....

Chouraqui:.....

Fox:.....

Oussoren: Dat al wie op U **hopen**.....

In Psalm 37:9 vinden we dezelfde zinswending en dezelfde vertaalbeslissingen; idem in Psalm 69 vs 7 en Klaagliederen 3 vs 25. Deze vorm gebruikt ook (Deutero-)Jesaja twee keer, in Jes.40:31 en 49:23 in een vergelijkbare context. Verder komt deze vorm in TeNaCh niet voor.

In al deze teksten wordt gesproken over mensen die God verwachten, dan wel op hem hopen, zich aan hem toe vertrouwen. Maar hoe omschrijven we het Hebreeuwse woord hier wat precieser? Ofwel: is er al dan niet een verschil tussen 'verwachten', 'verbeiden', 'hopen', 'vertrouwen'? Hoe beschrijft dit Hebreeuwse woord de intentie van deze mensen? Verwachten zij iets concreets van deze God? Gaat het hier over zoiets als gebedsverhoring? Hangt, of zij teleurgesteld worden of zelfs te schande gezet worden, af van Gods reactie? Hoe groot is dan hun zekerheid? Of duidt het Hebreeuws hier toch op wat anders?

In de **Pi'el** komt het werkwoord verreweg het meeste voor in TeNaCh.

Het wordt geconstrueerd met het voorzetsel Le (ל) en heeft dan betrekking op zaken en personen en op God. Enkele voorbeelden; bij enkele teksten vermelden we ook weer de reeks vertalingen in andere talen.

Gen.49:18:

SV: Op uw zaligheid **wacht**⁵ ik, o HEERE

ML: HErr, ich **warte** auf dein Heil.

JKV: I have **waited** for thy salvation, o Lord.

DM: O Eternel, j'ai **attendu** ton salut.

Vg: Salutare tuum **expectabo**, Domine.

LXX: την σωτηριαν **περιμενου** κυριου.

(tèn sootèrian **perimenou** kuriou.)

BR: Zu deiner Freiheit **strecke**⁶ **ich mich**, Du.

Chouraqui:

4. NBG: idem; GN: Niet wie op U **hoopt**....vdZeide: idem; Koster: allen die jou **verbeiden**.

5. NBG: idem; Koster: Op jouw bevrijding **wacht ik**, Aanwezige!

6. Een opvallende vertaling van dit werkwoord. We komen er nog op terug.

Fox:

Deze woorden spreekt Jakob uit, als hij oud geworden is en sterven zal. In hoofdstuk 49 spreekt hij zijn zonen toe, toen hij hen zegende(vs 28). Maar in deze zegeningen ontmaskert hij hen ook. Het gaat niet alleen over wat hen te wachten staat - dat ook, maar ook over hoe zij zich gedragen zullen, ten goede en ten kwade. Na Issaschar onder breekt Jakob deze uitspraken met vs 18. Daar spreekt hij zich uit over wat hem te wachten staat en wat hem te doen staat. Wat zegt Jakob daar?

In een heel andere context treffen de Pi'el van dit werkwoord aan in Jes.5:7:

SV:en Hij heeft **gewacht** op recht maar zie het is schurftigheid.....
 ML:Er **wartete** auf Recht - siehe, so ist es Schinderei.....
 JKV: he **looked for** judgement, but behold oppression.....
 DM:il en a **attendu** la droiture, et voici le saccagement.....
 Vg:et **expectavi** ut faceret iudicium et ecce iniquitas.....
 LXX:....**εμεινα** του πησαι κρισιν, εποιησεν δε ανομιαν.....
 (...**emeina** tou poièσαι krisin, epoièsen de anomian...)
 BR:....er **hoffte** auf gut Gericht un da ein Blutgezücht.....
 Chouraqui:
 Fox:.....

Hier toont zich vrijwel dezelfde verscheidenheid in de vertalingen⁷ en deze roept dezelfde vraag op: wat betekent het Hebreeuwse werkwoord in combinatie met dit voorzetsel?

Micha 5:6:

SV: En Jakobs overblijfsel zal zijn.....als druppelen op kruid dat op geen man **wacht** noch mensenkinderen verbeidt⁸.

Ps.69:21:.

SV: ... en ik ben zeer zwak; en ik heb **gewacht** op medelijden, maar het is er niet....

Jes.8:17:

SV: Daarom zal ik den HEERE verbeiden⁹, die zijn aangezicht verbergt¹⁰ voor het huis Jakobs, en ik zal Hem **verwachten**.

Het werkwoord wordt in andere teksten met de accusativus geconstrueerd, zoals in Ps.25:3.Ook hiervan nog enkele andere voorbeelden.

Klaagl.2:16:

SV: Al uw vijanden.....zij zeggen:dit is de dag dien wij **verwacht¹¹ hebben**, wij hebben *hem* gevonden, wij hebben *hem* gezien.

Jes.26:8

7. Waarbij in de Vulgata de afhankelijkheid blijkt van de Septuagint.

8. Hebr. **לָחַץ** / JáChàL, het grote Hebreeuwse werkwoord voor 'wachten'.

9. Hebreeuws: **חָכַח** / CháKáH, een weinig voorkomend Hebreeuws woord, dat goed met het weinig meer gebruikte Nederlandse woord 'verbeiden' kan worden vertaald.

10. Eigenlijk: die zijn vertegenwending versteekt, d.w.z. die zijn toegewende aanwezigheid onmerkbaar maakt.

11. ML: den wir begehrt haben. BR: den wir erhofften; Vg: expectamus; LXX: προσεδόκαμεν (prosedokoomen; dit Griekse werkwoord betekent verwachten, zowel in de zin van vrezen als hopen).

SV: Wij hebben ook in den weg uwer gerichten¹² U, o HEERE, **verwacht**.....

Het werkwoord wordt tenslotte met het voorzetsel AèL (לְאֵל) geconstrueerd, zoals in Jes.51:5:

SV:op Mij zullen de eilanden **wachten**, en op mijn arm zullen zij hopen¹³.

Wanneer we de teksten overzien en de woordkeuzes van de verschillende vertalingen, komt de vraag op hoe precies de betekenis van dit woord omschreven dient te worden en welk Nederlands woord dan gekozen moet worden. Bovendien: kàn er wel vanuit gegaan worden, dat er qua betekenis niet of nauwelijks verschil is tussen de constructie van het werkwoord met de accusativus dan wel met het ene of het andere voorzetsel?

*Op deze route ontmoetten we reeds Jakob; wat bedoelde hij? Brengt de route, die in TeNaCh aan de hand van het stamwoord QWH via de Pi'el van het werkwoord te volgen is, ons bij mensen, die ergens op of op iemand **wachten**, dan wel iets of iemand **verwachten**? Of 'doen' zij eigenlijk nog iets anders? 'Hopen' is in ieder geval een actiever begrip, maar sluit een concrete invulling in. Wat wil Jesaja zeggen in hoofdstuk 26:8? "Wij hopen op jouw stelregelingen" of "wij wachten c.q. verwachten die"? Zijn "zijn stelregelingen" bekend of volstrekt onbekend? Stellig bekend, maar wat wil Jesaja met die woorden dan zeggen? En wat in zijn gelijkenis over de wijngaard in hoofdstuk 5? Die-JHWH-van-Israël verwachtte volgens Jesaja recht **van** zijn aanplant. En in het Nederlands brengen we met dit voorzetsel 'van' precies datgene aan, waardoor het wachten en verwachten geen afwachten is, maar een 'gericht-zijn-op' inhoudt.*

Het werkwoord kent tenslotte een **Niph'al**¹⁴, de vervoeging die aan werkwoorden een passieve en/of reflexieve betekenis geeft. De paar teksten waarin deze vervoeging voorkomt, gaan we hier na:

Gen.1:9:

SV: En God zeide: dat de wateren van onder den hemel in één plaats **verzameld worden**....

ML:Es **sammle sich**¹⁵ das Wasser unter dem Himmel an besondere Örter.....

JKV:**be gathered**.....

DM:**soient rassemblées**.....

Vg:**congregentur**.....

LXX:.....**συναχθητω**.....εις συναγωγην μιαν.....¹⁶

(.....sunachthètoo.....eis sunagoogèn mian....)

BR:**stau** sich an einem Ort.

Choraqui:

12. Hebr. מְשַׁפְּתִים / MiSH^oPáTieJM: het pad van jouw stelregelingen.

13. Hebr. JáChàL, het grote woord voor 'wachten'.

14. In de meeste lexica wordt er van uitgegaan, dat deze vervoeging bij een tweede werkwoord behoort, dat dezelfde drie medeklinkers heeft en dus een homoniem zou zijn. Zoals al eerder betoogd, plaatsen wij deze vervoeging echter onder hetzelfde werkwoord.

15. Vgl. Koster: zich vergaren.

16. Over de tekst en de woordkeuze van deze Griekse vertaling van de LXX, zie C. Westermann in BK I,1, S.166 e.v..

Fox:

Jer.3:17:

SV: Te dien tijd zullen zij Jeruzalem noemen¹⁷ des HEEREN troon, en al de heidenen¹⁸ zullen tot haar **vergaderd worden**¹⁹, om des HEEREN Naams wil, en zij zullen niet meer wandelen naar het goeddunken van hun boze hart.

De vertalingen stemmen hier met elkaar overeen wat betreft de woordkeuze en verschillen soms als het gaat om de keuze tussen passief en reflexief. Zij verdisconteren echter niet, dat de twee Hebreeuwse teksten hier een exclusief en opvallend woord kozen en geen gebruikelijk woord. Die keuze is zo opvallend, dat er een relatie moet zijn tussen beide teksten. Het lijkt er op, dat de vertalers vanaf de LXX de context de betekenis hebben laten bepalen. De vraag is wel of daarmee aan de Hebreeuwse woordkeuze recht kan worden gedaan en of zo de bedoeling van deze twee belangrijke teksten niet minstens gedeeltelijk wordt gemist²⁰.

*Op deze route komen we bij twee belangrijke teksten. De eerste behoort tot het grote scheppingshoofdstuk van Gen.1 en de tweede tot het Messiaanse toekomstvizioen van de profeten, in dit geval van Jeremia. In de eerste tekst heeft het betreffende Hebreeuwse woord betrekking op de wateren en in het tweede geval op de naties. Wanneer we het in deze teksten gebruikte Hebreeuwse woord beschouwen als een vervoeging van het hier besproken Hebreeuwse woord - en dat staan we hier voor -, dan zou in Gen.1:9 staan, dat de wateren **verwacht worden** op één opstaanplaats²¹, en in Jer.3:17, dat de naties **verwacht worden** in Jeruzalem. Het Nederlands in de tweede tekst laat precies datgene horen wat we ook bij het lezen van Jes.5:7 op het spoor kwamen: het wordt **van** de naties verwacht. Er wordt dus ook iets **van** de wateren verwacht. Met een reflexieve vertaling van de Niph'al zou de tekst al aan zeggingskracht laten winnen²². Maar wat hebben de wateren en de naties volgens dit Hebreeuwse woord precies te doen? Hoewel we met deze teksten weer een aspect aan het betekenis veld van dit Hebreeuwse woord hebben toegevoegd, zijn er nog meer routes, die we in kaart moeten brengen, voordat we tot een conclusie kunnen komen.*

Na dit overzicht van het werkwoord gaan we nu de afgeleide woorden na en dat zijn allemaal zelfstandige naamwoorden.

-
17. Hebr. קָרָא / QáRáA = roepen.
 18. Hebr. גוֹיִם / GóWJieM = naties.
 19. LXX: συναχθησεν / sunachthèsen = samengebracht worden. BR: stauen.
 20. In de uitvoerige en zeer informatieve uiteenzettingen over Gen.1 van C.Westermann in BK I,1 S.166 e.v. wordt over deze woordkeuze gezwegen. Ook C. de Jong schenkt aan deze woordkeuze in Jer.3:17 geen aandacht in zijn dissertatie "De Volken bij Jeremia" (Kampen 1978) bl.49 e.v..
 21. Hebreeuws קָקַם / MáQóWM; de LXX leest hier waarschijnlijk מִקְרָה / MiQ^eWáH, vandaar de vertaling sunagoogè.
 22. In Gen.1 wordt in ieder geval vanaf vs11, maar waarschijnlijk dus al vanaf vs 9 uitgegaan van de eigen (voortbrengings-)activiteiten van het land en van de wateren. Dit aspect wordt in de uitleg van Gen.1 te weinig verdisconteerd.

1. het substantief QàW²³ (קו)

In de Statenvertaling wordt dit woord meestal met 'meetsnoer' vertaald. In de laatste hoofdstukken vanaf hoofdstuk 45 van zijn boek beschrijft de profeet Ezechiël uitvoerig een vizioen over de nieuwe tempel. In hoofdstuk 47 beschrijft hij hoe stromen water uit de tempel gaan. En dan ziet hij weer de man²⁴, die hij aan het begin van het vizioen (Ez.40:3) gezien had.

Ez.47:3:

SV: Toen *nu* die Man *naar* het Oosten uitging, zo was er een **meetsnoer** in zijn hand; en hij mat²⁵ duizend ellen.

In I Kon.7:23 lezen we:

SV: Voorts maakte hij de gegoten zee.....en een **meetsnoer** van dertig ellen omving ze rondom.

Maar dient dit snoer wel om te meten? Of eerder om de koperen zee te omspannen?.

In Jer.31:39 staat:

SV: Een **meetsnoer** zal verder nevens haar uitgaan....

Hier staan echter twee woorden: 'snoer' en 'om te meten'.

Het woord wordt ook gebruikt bij teksten over het bouwen en het afbreken. Het woord lijkt soms ook overdrachtelijk te kunnen worden gebruikt. De SV kiest dan meestal voor 'regel' - dat Nederlandse woord is overigens zelf een voorbeeld van overdrachtelijk gebruik, want een regel is eigenlijk een 'lijn'.

Het Hebreeuwse woord brengt ons in de teksten wel vaak in de buurt van 'meten' en dat meten wordt dan met zoveel woorden genoemd. Maar het is de vraag of het in dit woord wel om 'meten' en 'maten' gaat. De vraag is, wat er wordt gedaan en bereikt met behulp van dit 'meetsnoer', deze 'regel' of 'lijn'.

2. het substantief MiQ^oWèH (מִקְוֵה) ²⁶.

Het komt maar tien keer voor. We gaan de teksten na.

Jer.14:8

SV: O Israëls **verwachting**, zijn Verlosser in tijd benauwdheid.....

ML: Du bist der **Trost** Israëls.....

JKV: O the **hope** of Is'-rā-ël.....

DM: Toi, qui es l'**attente** d'Israël.....

Vg: **Exspectatio** Israël.....

LXX: **υπομονη** Ισραελ. κυριε.....

(hupomenè Israel, kurië.....)

BR: **Hoffnungsziel** Jisraels, seine Befreier.....

Chouraqui

Fox:

23. TWAT: voor het substantief קו/QàW en het daarvan af te leiden substantief תִּקְוָה /TiQ^oWàH gaat Waschke uit van een nog te onderscheiden derde stamwoord dat uit twee radicalen (medeklinkers) zou bestaan. Zoals al gezegd, keizen we voor één stamwoord..

24. Hebr. אִישׁ / AieJSh; dit woordkan evengoed (beter?) met 'iemand' vertaald worden, een 'jederman', een 'elkmenselijke'.

25. Wat die Man met zijn meetsnoer doet? מָדַד / MádDàD en dat betekent 'meten'.

26. In de lexica worden meestal twee woorden als homoniemen van elkaar onderscheiden. Maar hier gaan we uit van één stamwoord; zie hierboven.

Dezelfde context treffen we aan in Jer.17:13 en in wezen ook in Jer.50:7.

I Kron.29:15 (Davids dankgebed na de tempelbouw):

SV: (vs 14 Want wij geven het U uit uw hand) Want wij zijn vreemdelingen bijwoners; onze dagen zijn als een schaduw, en er is geen **verwachting**.

ML:und da ist kein **Aufhalten**.

JKV:and there is no **abiding**.

DM:.....et il n'y a nulle **esperance**.

Vg:.....et nulla est **mora**²⁷

LXX:.....ουκ εστιν **υπομονη**.

(ouk estin hupomonè)

BR:.....da ist kein **Beharren**.

Chouraqui.....

Fox:.....

Ezra 10:2

SV:wij hebben overtreden.....maar nu, er is **hoop** voor Israël dienaangaande.

ML:nun, es ist noch **Hoffnung** für Israel.....

JKV:.....yet there is **hope** for Israel.....

DM:.....il y a **esperance** pour Israel.....

Vg:.....et nunc si est **poenitentia**(!) in Israel.....

LXX:(8:89).....και νυν εστιν **ελπις** τωι Ισραηλ.

(kai nun estin **elpis** tooi Israel)

BR:Und jetzt - ein **Hoffen** west darob für Jisrael.

Chouraqui.....

Fox:.....

Het is opvallend hoe weinig consequent sommige vertalingen zijn bij de weergave van dit woord in de verschillende teksten. Ook opvallend is het verschil in vertaling tussen de verschillende vertalingen. Opvallend is tenslotte het slot van I Kron.29:15: zulke woorden en dat wanneer de tempelbouw gereed is! Slaan deze woorden op de tempel zelf?

Maar ditzelfde Hebreeuwse woord komt behalve in deze teksten nog vier keer in een geheel andere context²⁸ voor:

Gen.1:10:

SV: En God noemde het droge aarde en de **vergadering** der zeeën noemde Hij zeeën.

ML:und die **Sammlung** des Wassers.....

JKV:.....and the **gathering together** of the waters.....

DM:.....l'**amas** des eaux

Vg:.....**congrgationesque** aquarum.....

LXX:.....τα **συσταματα** των υδατων

(ta sustamata toon udatoon)

BR:.....und der Stauung des Wassers.....

Chouraqui.....

Fox:.....

Ex.7:19:

SV: (de 10e plaag) Strek uw hand uit.....over alle **vergadering** hunner wateren.²⁹

27. = oponthoud; vgl Luther.

28. Dat hier van een afleiding van een homoniem werkwoord sprake zou zijn, nemen wij, zoals al uitgelegd, niet aan.

29. ML: Wassersumpfe; JKV: pools of water DM: leurs marais(=moerassen); VG omnes locas aquarum; LXX: συνηστηκος υδωρ (sunestèkos hudoor = waar water bij elkaar staat)De andere vertalingen kozen dezelfde woorden als in Gen.1:10.

Lev.11:36:

SV: Doch een fontein of put van **vergadering** der wateren zal rein zijn.³⁰

I Kon.10:28:

SV: En de **uitvoer** der paarden was hetgeen Salomo uit Egypte had³¹.

In deze tweede reeks teksten wordt duidelijk, dat dit Hebreeuwse woord een plaats of een plek aanduidt³². Dan dient daar ook bij de eerste reeks teksten rekening mee gehouden te worden. Dan gaat het daar om een plek van verwachting - maar geeft dat woord weer waar het in het Hebreeuws over gaat? Een vrijwel gelijkluidend woord (alleen de slot è is daar een á) vinden we in Jes.22:11. De SV vertaalt daar 'gracht' maar anderen vertalen 'Becken'(BR) 'Zusammenfluss'(FBaader). Het is in het latere Jodendom het woord geworden voor de speciale badkuip, waarin de bruid voor haar huwelijk een bad dient te nemen (vgl Joh2:6!) en zich ook tijdens haar huwelijksleven telkens moet baden³³. Het is een speciaal daarvoor ingerichte badkuip. Het gaat niet zomaar om baden in water. Het is omsloten water, water van de overweldigende oerkracht is omgezet in leven brengende kracht. En over zulk water gaat het ook in Ex.7:11 en Lev.11:36. Aan dit water is deze verwachting verbonden, omdat het zo verzameld is - hoe? Daarover gaat het. Dit hoe is bepalend en brengt ons tegelijk bij de kern van de betekenis van dit woord in de eerste reeks teksten.

Deze twee woorden brengen ons bij teksten waarin dit woord voor Israël een reden voor hoop aanduidt en bij teksten waarin de omgeving beschreven staat waar water levenbrengend water is. Gen.1:9 en Lev.11:36 behoren bij elkaar en die twee teksten klinken samen met Jer.14:8. De vraag is - om aan te haken bij de slot vraag bij het vorige woord -, wat er precies met het water wordt gedaan en gedaan moet zijn en daar zal Israël ook deel aan hebben. We laten de vraag nog open. Want de route, waarlangs de Hebreeuwse woorden, waarin deze stam zichtbaar en hoorbaar is, ons voert, komt nog langs één ander woord.

3. het substantief TiQ^eWáH (תִּקְוָה) ³⁴

Dit woord wordt algemeen met 'hoop' vertaald. Maar in enkele teksten neemt men een andere betekenis aan. Die gaan we eerst na.

Joz. 2:18 en 21:

SV: Zie wanneer wij in het land komen, zo zult gij dit **snoer** van scharlaken draad aan het venster binden³⁵.

Het Hebreeuwse woord in de betekenis van 'snoer' is hier eigenlijk overbodig; dat

30. ML: Teiche. JKV plenty of water; DM: amas. Vg: omnis aquarum congregatio. Zie verder de vorige voetnoot.

31. ML Man brachte; JKV idem; DM: idem. Vg idem; ook de andere vertalingen omschrijven.

32. Dat stemt overeen met manier waarop dit zelfstandig naamwoord is geconstrueerd, n.l met een Mem voor de stam; die Mem wordt dan ook Mem -locativum genoemd.

33. Zie Rab. S Ph de Vries in Joodse ritensymbolen, bl. 213.

34. zie bij aantekening 2.

35. ML: rote Seil; JKV: this line of scarlet dread; DM: ce cordon de fil d'écarlate; Vg: signum fuerit funiculus iste coccineus; LXX: σημειον το σπαρτιον το κοκκινον (sèmeion tot spartion kokkinon) - Het lijkt er op dat zowel de LXX als de Vg het betreffende woord met 'teken' vertaald hebben, in de zin van een teken van hoop.- BR: diese Karmesinfadenstrick.

blijkt uit de vertaling van de LXX en Vg. Maar de mogelijkheid dat dit Hebreeuws nog iets specifiek zegt van dit scharlaken koord dient in overweging te worden genomen. Dit te meer daar in vs 21 het tweede woord 'draad' weg blijft.

Spreuken 11:23:

SV: De begeerte der rechtvaardigen is alleen het goede; maar de **verwachting** der goddelozen is verbolgenheid.

ML:und der Gottlosen **Hoffen** wird Unglück.

JKV:.....the **expectation** of the wicked is wrath.

DM:mais l'**attente** des méchants n'est qu 'indignation.

Vg:**praestolatio**³⁶ impiorum furor.

LXX: **ελπις** δε ασεβων απολειται³⁷

(elpis de aseboon apoleitai)

BR:.....Die **Hoffnung** der Frevler ist Überwallen.

Chouraqui.....

Fox.....

In Job 11:20 wordt eveneens over de **verwachting** van de goddelozen gesproken: die zal zijn "de uitblazing der ziel"(SV).

Van de reeks teksten waarin dit Hebreeuwse woord in vrijwel alle vertalingen, ook in de LXX, met 'hoop' wordt vertaald. één bekend voorbeeld:

Jer.29:11:

SV: Want Ik weet de gedachten die Ik over u denk, spreekt de HEERE, gedachten des vredes, en niet des kwaads, dat Ik u geve het einde en de **verwachting**.

Het NBG vertaalt de twee laatste woorden met 'een hoopvolle toekomst' BR vertaalt het eerste woord met 'toekomst'³⁸. De omkering van de volgorde van deze twee woorden door de vertalers van het NBG is begrijpelijk. Maar het is tegelijk een aanwijzing dat de vertaling 'hoop' niet echt correspondeert met het Hebreeuwse woord TiQ^eWáH.

Dit zelfstandig naamwoord brengt ons bij teksten in TeNaCh, die vertellen over mensen die het in alle tegenspoed volhouden omdat God met hen is. In veel teksten is God zelf deze TiQ^eWáH. Zo hebt u dat ook in Psalm 25 gelezen.

Wanneer we de Griekse vertaling van dit woord 'elpis' in het NT nagaan, blijkt dat dit begrip in het Evangelie en in de brieven een veel centralere rol speelt, dan het woord TiQ^eWáH in TeNaCh. Zowel het werkwoord (elpizoo) als het zelfstandig naamwoord (elpis) komen in het NT naar verhouding veel vaker voor (resp. 38 keer en 48 keer) dan het werkwoord QáWáH (38 keer) en TiQ^eWáH (30 keer) in TeNaCh. Het NT is vervuld van deze twee woorden. En dat kan zo niet van het TeNaCh worden gezegd. En ook dat bevestigt de al gestelde vraag of het Hebreeuwse woord wel echt goed correspondeert met dit Griekse woord (reeds de

36. een ongebruikelijk Latijns woord, dat afgeleid is van het werkwoord praestolor; dat betekent ' ergens op wachten' of ' het staat iemand te wachten'.

37. Vertaald: maar de hoop van de goddelozen gaat verloren. De vertaling elpis = hoop heeft de Joodse vertalers uit Alexandrie er toe gebracht deze tekst zo te interpreteren. De Latijnse vertalers van 600 jaar later hebben het eerste Hebreeuwse woord anders geïnterpreteerd. Dat sluit beter aan bij het Hebreeuws, maar het zegt ook, dat de vertaling 'hoop' het Hebreeuwse woord niet goed dekt.

38. Het hebreeuwse woord אֶחָרִית / AæCheRieJT betekent het latere, het later komende.

vertalers van de LXX twifelen daar blijkbaar aan) elpis en met ons woord hoop.

*** de verantwoording van onze vertaling.**

Wanneer geprobeerd wordt om het concorderen van de hierboven besproken reeks Hebreeuwse woorden in de Hebreeuwse tekst van te NaCh ook in een Nederlandse vertaling te laten horen, wordt ook het Hebreeuwse idioom recht gedaan. Vanaf de Griekse Septuaginta zijn in de vertalingen de drie aspecten van het Hebreeuwse stamwoord te horen: snoer, verwachten en hoop. Wanneer we deze aspecten via de teksten nauwkeuriger nagaan, zien we dat we kunnen spreken van *span*-snoer, *gespannen* verwachting en *de spanning* van de hoop. *Spannen, zich spannen en gespannen zijn* blijkt daarom de meest adequate omschrijving - en dus vertaling van dit Hebreeuwse woord te zijn.

*** het bereik van het Nederlandse woord³⁹:**

Het werkwoord 'spannen':

oorspronkelijke betekenis: omsluiten, verwant met spinnen, dat 'strak trekken' betekent.

Het werkwoord 'spannen' omvat:

- twee punten verbinden (een touw spannen);
- overeind houden (z oals een sscheerlijn een tent);
- toekomstverwachting hebben of geven;

het roept op:

1. wij zijn ballingen: niet van, wel in deze wereld;
2. alleen God (om-) spant ons. houdt ons overeind;
3. voorzover we ons spannen op God, leven we met toekomst.

Het zelfstandig naamwoord 'span' of 'spanne':

eigenlijk de afstand tussen pink en duim van een uitgespreide hand; ook gebruikt bij een trekzaag; tenslotte: tweetal.

Het zelfstandig naamwoord 'spant':

Wat het gebouwde op spanning houdt.

Het zelfstandig naamwoord 'gespan':

tuig, gezelschap: b.v. eed-gespan=eedgenootschap.

Het zelfstandig naamwoord 'spang':

iets dat bijeen houdt.

Het zelfstandig naamwoord 'spanning':

eigenlijk 'het spannen', maar dan ook het resultaat daarvan; een ander woord daarvoor is '**gespannenheid**'.

Met voorzetsels:

- *aanspannen*;
- *bespannen*; bespanning b.v. van een snaarinstrument;
- *inspannen*; zich inspannen > moeite doen; inspanning.
- *omspannen*; omspanning.
- *ontspannen*; ontspanning: woorden die alleen overdrachtelijke betekenis

39. Van Dale.

hebben.

- *opspannen*;
- *overspannen*; overspanning b.v. van een brug; het werkwoord krijgt als voltooid deelwoord een overdrachtelijke betekenis evenals het daarbij behorende zelfstandige naamwoord 'overspannenheid'.
- *uitspannen*; met het zelfst.naamwoord 'uitspanning' kan een recreatie-centrum worden aangeduid.
- *weerspannig* zijn; weerspannigheid.

Omdat voorzetsels een zeer sterke invloed hebben op Nederlandse werkwoorden⁴⁰, gebruiken we hier van deze mogelijkheden alleen 'spannen' en 'om(be-)spannen', om de hoor-samenhang (concordantie) van het Hebreeuws weer te geven. Zodra een ander voorzetsel wordt gebruikt gaat deze samenhang voor Nederlandse oren verloren.

*** de vernederlandsing van het Hebreeuwse woord.**

We hebben geprobeerd met dit Nederlandse woord het Hebreeuwse stamwoord en de afleidingen te vertalen:

het werkwoord קרה/QWH:

in de Qalvervoeging: in deze vervoeging komt het alleen het participium voor:

gespannen. Psalm 25:3

in de Pieelvervoeging: **gespannen zijn op.**

in de Niphilvervoeging: **zich laten om(be-?)spannen.**

het zelfstandig naamwoord קר/QàW: **spanne:** ook in de betekenis van **spankoord.**

het zelfstandig naamwoord מקרה/MiQ^eWèH:

spanning of om(be-?)spanning.

het zelfstandig naamwoord תקרה/TiQ^eWáH:

gespannenheid.

De route van dit aldus vertaalde Hebreeuwse woord in de bijbelse geschriften brengt ons, zoals al duidelijk werd in de geciteerde teksten, bij enkele belangrijke thema's.

Allereerst bij het thema van hoop en verwachting, maar ook bij het thema van het bedwongen c.q. 'omspannen' zijn van de chaos-wateren. In de volgende paragrafen bespreken we deze twee thema's kort in het licht van deze 'gespannenheid'.

*** gevolgen voor de betekenis.**

1. C.Westermann wijst er op "dasz vom Hoffen so überwiegend negativ gesprochen wird; das Hoffen musz also besonderes dort bewuszt worden sein, wo das Erhoffte nicht eintrat....". ge

2. Het gaat om een positieve gespannenheid die mensen moeten zien vol te houden in een voor hen negatieve situatie. Daarbij gaat het er niet zozeer om vol te houden, dat er uitzicht is op een betere toekomst, maar dat de aktuele werkelijkheid anders is, dan die lijkt - anders vanwege de aanwezigheid van die-JHWH-van-Israel.

40. Hebreeuwse werkwoorden worden nooit door voorzetsels verlengd tot nieuwe werkwoorden.

3. In alle teksten kan ook om(be-)spannen de vernederlandsing zijn, omdat het gaat om het thema van het-leven-als-verstrooiden, die geen enk
ele om-spanning meer ervaren als God hen niet ontspant.

Misschien is deze omspannenheid(of bespannenheid) wel het eigenlijke bijbelse thema van dit Hebreeuwse woord.

*** gevolgen voor het taalgebruik:**

In de meeste vertalingen wordt vooral het substantief תִּקְוָה/TiQ^eWáH met *hoop* vertaald. De keuze van dit woord hangt samen met de keuze die de vertalers van de LXX hebben gemaakt, toen zij voor dit Hebreeuwse woord vaak⁴¹ het Griekse woord ελπις /elpis gebruikten.⁴² In het Hebreeuwse woord gaat het om datgene waarop onze gespannenheid gericht is(dat is ‘verwachting’), maar ‘hoop’ geeft een invulling van die gespannenheid. Het zijn dus géén synoniemen.

R.Bultmann stelt vast:⁴³ “... dasz die elpis das vom Menschen aus entworfene Zukunftsbild enthält.” Voor dit begrip bestaat in het Hebreeuws geen equivalent⁴⁴. Dat pleit ervoor het Nederlandse woord *hoop* in de vertaling van het Hebreeuwse Testament van Israel te vermijden en het te reserveren voor het Nieuwe Testament⁴⁵. Daar vinden we immers ook de belichaming van onze hoop, n.l. Jezus Christus⁴⁶.

*** gevolgen voor de theologie:**

De conclusies uit dit onderzoek naar de betekenis van het Hebreeuwse woord en van het Griekse woord stellen de verhouding van het Oude en het Nieuwe Testament⁴⁷ weer aan de orde.

- Jezus heeft geleefd met en geleden aan het Hebreeuwse woord תִּקְוָה /TiQ^eWáH, d.w.z. aan de gespannenheid van het gaan van een (neem-)weg, zonder dat van het doel meer bekend is dan de uitspraak ‘het land dat Ik je laat zien’ en ‘het koningschap van die-JHWH-van-Isra
ël’.

Voor onderweg is er Weisung, uitleg, Torah, als voorbereiding op dat doel.

- Uit de evangelieteksten blijkt hoezeer Jezus deze gespannenheid belichaamt. Daardoor komt naar voren, hoezeer Jezus de Torah radi
caliseert; denk aan de beroemde Bergrede.

- Zo heeft Jezus de trekken van de lang en ‘gespannen’ verwachte Messias en laat Hij zich op grond daarvan veroordelen door de rab
bijnen.

- De Joden die Hem volgen vechten die veroordeling niet aan. Zij volgen

41. Vaak, maar niet altijd: ook het woord υπομονη/hupomonè komt voor. Dat betekent ‘volharding’. Het bevestigt de betekenis van het Hebreeuwse woord in de zin van ‘gespannenheid’.

42. Voor de vertaling van het werkwoord gebruikten zij meerdere andere woorden.

43. TWNT II S.518

44. Zie Westermann in THAT.

45. Het werkwoord ελπίζω/elpizoo komt 23 keer voor en het substantief ελπις/elpis komt zelfs 44 keer voor in het NT en wil alle boeken, behalve in de Apocalyps.

46. Vgl. I Timotheus 1:1: “Paulus, een apostel van Christus Jezus naar de opdracht van God, onze heiland, en van Christus Jezus, onze hoop (elpis)”.

47. Gaarne wordt hier verwezen naar de onderzoekingen van ds J.Hanegraaff in deel II van zijn ‘MET DE THORA IS HET BEGONNEN’: De Voortgang van het Woord in Tenach en Septuaginta, Callenbach 1989. Zie vooral het hoofdstuk XII: SEPTUAGINTISCHE PERIKELEN.

Jezus ook daarin en beseffen, dat deze Zoon des mensen de Torah uiteindelijk vorm, betekenis en zo z'n verwerkelijking geeft in wat Hij zegt, doet en met zich laat doen. zijn

Daar waar de kerk en de gemeente *achter deze hoogspanning* terugvalt, compromitteert zij zich. Dat heeft tenminste twee gevolgen:

- Ze komt los te staan van de levenspraxis, die geleid wordt door het aanwezig-zijn van die-JHWH-van-Israel.
- Ze wordt in mindere of meerdere mate antisemitisch, omdat ze Israels verwachting(die gespannenheid op die-JHWH-van Israel) niet als gro ndslag van haar hoop heeft

Waar een kerk, een gemeente, zich keert en zich opnieuw verdiept in de weg van de Torah, zullen deze gevolgen onder ogen gezien en bestreden worden.

Dit woord constitueert, samen met met andere woorden, echter niet alleen de mens, het menselijke, het menselijk leven op zijn 'land'(de aarde), maar ook (mede) dit droge zelf. Want dat bestaat dankzij de omspanning van de wateren op één plaats 'Theologisch' dient dit droge, deze aardbodem, ons 'land' zo gedefiniëerd te worden: dat wat als geheim in en onder de chaoswateren verborgen lag. Deze omspanning van de chaoswateren is niet alleen de garantie voor het bestaan van het droge aan het begin van de geschiedenis van God met de mensen, maar blijft dat zolang deze wereldtijd duurt. Het is in TeNaCh eigenlijk de enige concrete 'invulling' van het berip TiQ^eWáH.